

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019

www.sosyalarastirmalar.com

Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3637>

ÖĞRETMEN ADAYLARINDA MESLEKİ KARAR PİŞMANLIĞI, OKULA BAĞLANMA VE EĞİTİM-ÖĞRETİM YAŞANTILARINDA STRESLE BAŞA ÇIKMA ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN PLS-SEM YAKLAŞIMIYLA İNCELENMESİ*

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN CAREER DECISION REGRET, SCHOOL ATTACHMENT AND COPING WITH EDUCATIONAL STRESS IN THE PROSPECTIVE TEACHERS WITH THE PLS-SEM APPROACH

Murat POLAT**

Öz

Üniversitede bölüm tercihi konusunda verilen kararlar çoğu zaman gelecek adına verilmiş bir mesleki karar anlamına da gelmektedir. Bu mesleki karardan duyulacak olası bir mesleki karar pişmanlığının, bireyin hem eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışlarını hem de okula bağlanma düzeyini farklı şekillerde etkileyebileceği öngörülebilir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama deseninde yürütülmüş bir kesitsel tarama çalışmasıdır. Araştırmaya n=84 (53 kadın; 31 erkek) öğretmen adayı katılmıştır. Veri toplama aracı olarak bir adet kişisel bilgi formu ile "Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma Ölçeği", "Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği" ve "Mesleki Karar Pişmanlığı Ölçeği" olmak üzere üç ayrı ölçek kullanılmıştır. Dağıtılan veri toplama araçlarının geriye dönüş oranı %51.2'dir. Araştırma verilerinin analizinde PLS-SEM yaklaşımı benimsenmiş ve SmartPLS 3 programından yararlanılmıştır. Araştırmanın sonunda; öğretmen adaylarının eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma düzeyleri ile okula bağlanma düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ile mesleki karar pişmanlığı arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Okula bağlanma ile mesleki karar pişmanlığı arasındaki ilişki de negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkidir. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin alt boyutları ile araştırmanın diğer bileşenleri arasında da birtakım anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ulaşılan tüm sonuçlar ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Karar Pişmanlığı, Okula Bağlanma, Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stres, Öğretmen Adayları, PLS-SEM.

Abstract

Decisions on the choice of department in university often mean a professional decision for the future. Career decision regret can affect the level of school attachment as well as affect the coping with educational stress. Therefore, the purpose of this study is to examine the relationship between career decision regret, school attachment and coping with educational stress in the prospective teachers. This study is a cross-sectional survey study. N=84 (53 female; 31 male) teacher candidates participated in the study. A personal information form, "Coping With Educational Stress (CES)", "School Attachment Scale-SAS" for children and adolescents and "Career Decision Regret Scale" were used as data collection tools. Return rate of distributed data collection tools is 51.2%. In the analysis of research data, PLS-SEM approach was adopted and SmartPLS 3 program was used. At the end of the research; It was found that there was a significant positive correlation between the levels of coping with educational stress and the levels of school attachment. There is a significant negative relationship between the coping with educational stress and career decision regret. The relationship between school attachment and career decision regret is also a negative and significant relationship. There are also significant relationships between the sub-dimensions of the scales used in the study and the components of the study. In this context, all the results achieved were discussed within the framework of the related literature and some suggestions were made.

Keywords: Career Decision Regret, School Attachment, Coping With Educational Stress, Prospective Teachers, PLS-SEM.

* Bu çalışma 3-5 Nisan 2019 tarihleri arasında Ankara'da Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen Uluslararası "Eğitimde ve Sosyal Bilimlerde Yenilikler" Sanal Sempozyumunda sunulmuş olan sanal sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye. E-posta: m.polat@alparslan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2921-7831

1. GİRİŞ

Üniversitede bölüm tercihi konusunda alınan kararlar, aynı zamanda gelecek adına verilmiş bir mesleki karar anlamı da taşımaktadır. Bu anlamda sürecin başında duyulacak herhangi bir mesleki karar pişmanlığının, doğal olarak gelecekte, bireyin hem eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışını hem de okula bağlanma düzeyini farklı şekillerde etkileyebileceği öngörülebilir bir durumdur. Özellikle üniversiteyi yeni kazanan 1. sınıf öğrencilerinde mesleki karar pişmanlığının olası serzenişleri ise kimi zaman derslerine giren öğretim elemanlarınca sıklıkla farklı şekillerde dile getirilmektedir. Örneğin, 1. sınıf öğrencisi yeniden üniversite sınavına girmeyi düşündüğünü veya seçmiş olduğu üniversitenin/bölümün/şehrin kendisine cazip gelmediğini anladığını dile getirebilmektedir. Bunun neticesinde öğrencide okula bağlanma düzeyinin düşük olabileceği hatta eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışını sergileme eğilimine girmekten kaçınabileceği savunulabilir. Bu bağlamda üniversite öğrencileri özelinde geleceğin öğretmen adaylarının mesleki karar pişmanlıkları, okula bağlanma düzeyleri ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışını sergileme durumları arasındaki varsa muhtemel ilişkilerin ne olduğunu ortaya koymanın konunun muhatapları açısından yol gösterici olabileceği savunulabilir.

1.1 Mesleki Karar Pişmanlığı

Belli bir mesleği seçme kararı sonrasında yaşanan pişmanlık olarak tanımlanabilecek olan mesleki karar pişmanlığı, özellikle üniversite düzeyindeki bireyler açısından üzerinde ciddiyle durulması gereken bir olgu olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de son 10 yılda gerçekleştirilmiş olan birçok araştırma bulgusu da farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin, öğrenim gördükleri bölüm ve mesleki branşlarla ilgili memnuniyetsizliklerini ortaya koymaktadır (Erdurcan ve Kırdök, 2017). Kısaca bireyin üniversite bölüm tercihinden duyduğu rahatsızlık anlamına gelen mesleki karar pişmanlığı, alanyazında birçok kavramla ilişkilendirilmiştir. Örneğin Köse (2019) devlet okullarında görev yapan öğretmen ve yöneticilerin mesleki karar pişmanlıkları ile iş tatminleri ve yaşam doyumları arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu; Ergün (2018) mesleki karar pişmanlığı ile okulların iş yaşam kalitesi ve öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasında birbirini yordayıcı birtakım ilişkilerin varlığını; Ueichi ve Ark. (2012) ise lise öğrencilerinin mesleki karar pişmanlıklarının üniversite tercih süreçlerinde sergilemiş oldukları davranışlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Alanyazında mesleki karar pişmanlığı üzerine yürütülen çalışmaların büyük oranda öğretmenler ve lise öğrencileri ile gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı ile okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasındaki ilişkileri doğrudan ölçmeye yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.2 Okula Bağlanma

Öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri ile sosyal, duygusal ve akademik uyumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin var olduğu ilgili alanyazında (Altınsoy ve Karakaya Özyer, 2018; Altuntaş ve Sezer, 2017; Çengel, Totan ve Çöğmen, 2017; Erzen ve Çikrikci, 2018; Karababa, Oral ve Dilmaç, 2018; Karaşar ve Kapçı, 2016; Özbilen, Eranıl ve Özcan, 2018; Şahan ve Duy, 2017; Yıldız, 2016) çokça vurgulanmaktadır. Bu anlamda okula bağlanmanın temel boyutlarının iyi anlaşılması gerekmektedir. Okula bağlanmayı oluşturan temel bileşenlerden biri okulun özellikleridir, bir diğeri öğrencinin sınıf ve okul arkadaşlarına bakış açısıdır. Tabii burada öğrencinin sahip olduğu öğretmen algısının da rolü unutulmamalıdır (Savi, 2011). Bu temel bileşenler arasındaki süreç öğrenci açısından karşılıklıdır.

Diğer yandan özellikle ulusal alanyazında öğrencilerin okula bağlanma süreçlerinde aile katılımının (Erol ve Turhan, 2018), akademik yılmazlık düzeylerinin (Yavuz ve Kutlu, 2016), okul türünün (Aktaş, 2017), sosyal kaygı ve depresif belirtilerin (Yıldız ve Kutlu, 2015), zorbalık durumunun (Duy ve Yıldız, 2014), şiddet eğiliminin (Sağlam ve İkiz, 2017), yaşam doyumunun (Değirmenci ve Mağden, 2017), akademik öz-yeterliliğin (Canbulat, Cipevizci, Kalfa ve Fahliogulları, 2017) ve motivasyonun (Yıldız ve Kılıç, 2018) bir bileşen olarak olası etkilerinin araştırıldığı birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmalarda okula bağlanmanın daha çok lise ve ortaokul öğrencileriyle yürütüldükleri üniversite ve hatta öğretmen adaylarıyla doğrudan yürütülmüş çalışmaların oldukça az olduğu anlaşılmaktadır. Okula bağlanma ile mesleki karar pişmanlığı ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasındaki ilişki durumuna odaklanmış çalışmalara ise rastlanılmamıştır.

1.3 Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma

Üniversite öğrencileri için eğitim-öğretim sürecindeki stres yaşantıları ile nasıl başa çıkıldığının anlaşılmasının hem doğrudan eğitimdeki başarıyı hem de ikincil olarak öğrencinin yetişkin rolünü almadaki başarısını yordayıcı nitelikte olabileceği söylenebilir. Bu anlamda eğitim-öğretim ortamının barındırdığı yoğun rekabet sürecinde üniversite öğrencileri, karşılaştıkları stres vericiler ve bu stres vericilerle başa çıkma davranışları konusunda tıpkı diğer öğrenci gruplarında olduğu gibi zorlanma potansiyeli taşımaktadırlar.

Çünkü eğitim-öğretim ortamında stres yaşantılarıyla başa çıkabilmek için birtakım görevleri sorumluluk olarak yerine getirmeleri; bu süreçte hem duyuşsal hem de davranışsal açıdan uygun hamleleri tek başlarına yapabilmeleri ve tüm bunlarla birlikte ders çalışma, sınava hazırlanma gibi eylemleri de hakkıyla yerine getirebilmeleri kendilerinden beklenmektedir. Dolayısıyla eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın “Sorumluluk-Görev; Duyuşsal-Davranışsal; Ders Çalışma-Sınava Hazırlanma” olmak üzere üç temel bileşenin olduğu söylenebilir (Demir ve Demir, 2018; Oral, Çok ve Kutlu, 2005). Alanyazın incelendiğinde eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma açısından öğrencilerin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin üzerinde birçok çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın; sosyal karşılaştırma düzeyleri (Saral, 2013); okul ortamında stresi ortaya çıkaran durumlar (Demirci ve Diğ., 2013); stresle başa çıkma stilleri (Efilti ve Çetin Özden, 2015; Ergin, Çevik ve Demir, 2018; Hancıoğlu, 2017); travmatik belirti şiddeti (Eren Gümüş ve Kararırmak, 2018); karar verme (Avşaroğlu, 2007); ailenin özellikleri (Kara, 2009); akademik öz-yeterlik (Oktar Ergür, 2016); stres yönetimi (Halipoğlu ve Radmard, 2015) ve örtük program (Yıldırım ve Gürol, 2017) ve benzeri değişkenler ile arasında çeşitli şekillerde ilişki kuran çalışmaların olduğu ifade edilebilir. Ancak okula bağlanma, mesleki karar pişmanlığı ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasındaki ilişkileri açıklayan herhangi bir araştırmanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Buna göre araştırma kapsamında şu problemlere yanıt aranmaya çalışılmıştır;

1. Öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasında bir ilişki var mıdır?
2. Mesleki karar pişmanlığı ile okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın alt bileşenleri arasındaki ilişki nedir?

2. YÖNTEM

Araştırma ilişkisel tarama deseninde yürütülmüş bir kesitsel tarama çalışmasıdır (Özdemir, 2014: 81). Bu anlamda seçilen örneklem grubunun anlık bir fotoğrafı üzerinden ulaşılan veriler arasındaki ilişkilerin analizi hedeflenmiştir. Yani öğretmen adaylarının mesleki karar pişmanlıkları, okula bağlanma düzeyleri ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimleri ve alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

2.1 Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenen ve araştırmaya gönüllü katılım gösteren ve 2018-2019 akademik güz döneminde Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Anabilim Dallarının 1. Sınıflarında öğrenim gören n=84 (53 kadın; 31 erkek) öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adayları sırasıyla; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (%31); Psikolojik Danışma ve Rehberlik (%36.9) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği (%32.1) anabilim dallarına kayıtlıdır. İlişkisel tarama araştırmalarında örneklem grubundaki katılımcı sayısının 50 ve üzeri olması araştırmada ulaşılabilecek bulgular açısından yeterli görülmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2012: 103).

2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak; cinsiyet ve kayıtlı olunan anabilim dalının sorulduğu bir adet kişisel bilgi formu (İki Soruluk); Oral, Çok ve Kutlu (2005) tarafından geliştirilmiş olan “Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma Ölçeği” (17 maddelik; bu araştırma kapsamında ulaşılan: $\alpha=.80$; KMO değeri anlamlı (.74); üç bileşenli (Ders çalışma Sınava hazırlanma, Duyuşsal Davranışsal boyut, Sorumluluk Görev) olarak açıklanan toplam varyans %49.5); Savi (2011) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış olan “Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği” (13 maddelik; bu araştırma kapsamında ulaşılan: $\alpha=.92$; KMO değeri anlamlı (.84); üç bileşenli (Okula bağlanma, Öğretmene bağlanma ve Arkadaşa bağlanma) açıklanan toplam varyans %77.3); Erdurcan ve Kırdök (2017) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Mesleki Karar Pişmanlığı Ölçeği” (5 madde; bu araştırma kapsamında ulaşılan: $\alpha=.91$; KMO değeri anlamlı (.82); tek bileşenli açıklanan toplam varyans %75.2) kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait örnek ölçek maddeleri Tablo 1’de görüldüğü gibidir.

Tablo 1. Örnek ölçek maddeleri

Ölçekler	Örnek Maddeler
MKP*	Meslek seçimine ilişkin kararım doğruydu.

	Yaptığım seçimden dolayı pişmanım.
OB	Bu okulda olmaktan gurur duyuyorum. Hocalarımı seviyorum. Bu okulda beni önemseyen arkadaşlarım var.
EOYSBC	Sınıfta bana yöneltilen olumsuz tepkiler derse olan katılımımı azaltır. Sınavlara hazırlanırken sınava dahil olan tüm konuları gözden geçirmek beni rahatlatır. Ders dinlerken dikkatim dağılınca ne yapsam tekrar toplayamam.

*Öğretmen Adaylarının Yaşadıkları Mesleki Karar Pişmanlığı (MKP), Okula Bağlanma (OB) ve Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma (EOYSBC)

2.3 Uygulama

Araştırma verilerinin toplanması sürecinde; araştırma için belirlenen her anabilim dalında veri toplama araçlarının tek oturumluk bir uygulama yoluyla öğretmen adayları tarafından doldurulması bizzat araştırmacı gözetiminde istenmiştir. Bu esnada öğretmen adaylarına araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve elde edilecek verilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı/saklanacağı da etraflıca açıklanmıştır. Veri toplama aracının ortalama uygulanma süresi 20 dakikayı geçmemiştir.

2.4 Verilerin Analizi

Verilerin Araştırma kapsamında dağıtılan veri toplama araçlarının geriye dönüş oranı %51.2'dir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS ve SmartPLS 3 programlarından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda ulaşılan ve ön incelemeyi geçen uygun veriler üzerinde geçerlik-güvenirlik analizleri; doğrusallık testi, Bootstrap Metodu ile birlikte Hipotez Testleri uygulanmıştır. Yürütülen bu araştırma verilerinin analizinde neden PLS-SEM yaklaşımının tercih edildiği Tablo 2 yakından incelendiğinde daha iyi anlaşılabilir.

Tablo 2. Araştırmada kullanılan PLS-SEM yaklaşımının genel özellikleri ile CB-SEM yaklaşımı arasındaki farklar

Ölçütler	PLS-SEM	CB-SEM
Amaç	Tahmin Odaklı	Parametre Odaklı
Dağılım Varsayımı	Parametrik Olmayan	Parametrik
Gereken Örneklem Büyüklüğü	Küçük (Minimum 30 - 100)	Büyük (Minimum 100 - 800)
Model Karmaşıklığı	Büyük Modeller	Büyük Modeller (50 ve üstü değişken)
Parametre Tahminleri	Potansiyel Önyargı	Kararlı (Varsayımların karşılanması durumunda)
Yapı Başına Göstergeler	İkili ya da Çok Sayıda	Minimum 3-4 Tanımlama Şartlarını Karşılması
Parametre Göstergeleri için İstatistiksel Testler	Jackknifing veya Bootstrapping	Varsayımlar Karşılmalı
Ölçüm Modeli	Biçimlendirici ve Yansıtıcı	Sadece Yansıtıcı
Uyum İyiliği Değerleri	Gerekmiyor	Fazla Sayıda
Kullanılan Yazılımlar	SmartPLS, PLS Graph, vb.	LISREL, AMOS, vb.

Kaynak: Olya, H. (2017). Partial least squares based structural equation modeling (PLS-SEM). *Global Conference on Services Management*, 3-7 October, Volterra, Italy. (Akt.: Polat, 2018)

Tablo 2'de paylaşıldığı üzere PLS-SEM yaklaşımının özellikle ön tahmin/ölçüm modellerinin analizi için geliştirilmiş olması ve CB-SEM'e oranla nispeten çok daha küçük örneklem gruplarıyla çalışılmasına imkân veren bir yapıya sahip olduğunun önemli bir fark olduğu belirtilebilir. Bu bağlamda araştırmacı tarafından mevcut araştırmada PLS-SEM yaklaşımının kullanılmasının hem daha ekonomik hem de daha uygun sonuçlara ulaştıracağı kararlaştırılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde bulgulaştırma öncesi her iki araştırma alt probleminin en uygun şekilde sınanabilirliği için öncelikle araştırma ön tahmin modelinin faktör yapısı, geçerlik-güvenirliği ve doğrusallık durumu detaylı ve dikkatli şekilde incelenmiştir. Buna göre araştırma ön tahmin modelinde yer alan değişkenlere ait verilerin faktör yüklerinin PLS-SEM çalışmalarında aranan .708 ve üzeri değerlerde olduğu; yine bileşik güvenilirlik (CR) ve Cronbach Alpha değerlerinin .70 ve üstünde oldukları tespit edilmiştir. Benzer şekilde AVE geçerlik değerlerinin .50 ve üzeri olduğu; Fornell-Larcker (AVE'nin karesinden küçük) ve çapraz yük değerlerinin araştırma için istenen uygun aralıklara düştüğü gözlenmiştir. Aynı zamanda araştırmanın ölçüm modelinin doğrusallık kontrolü için gerçekleştirilen analizler sonrası HTMT (.90'nun altı) ve Inner VIF (5'in altı) istatistiklerinin de gayet uyumlu sonuçlar verdikleri anlaşılmıştır. Bu anlamda öğretmen adaylarından toplanan verilerin ilgili

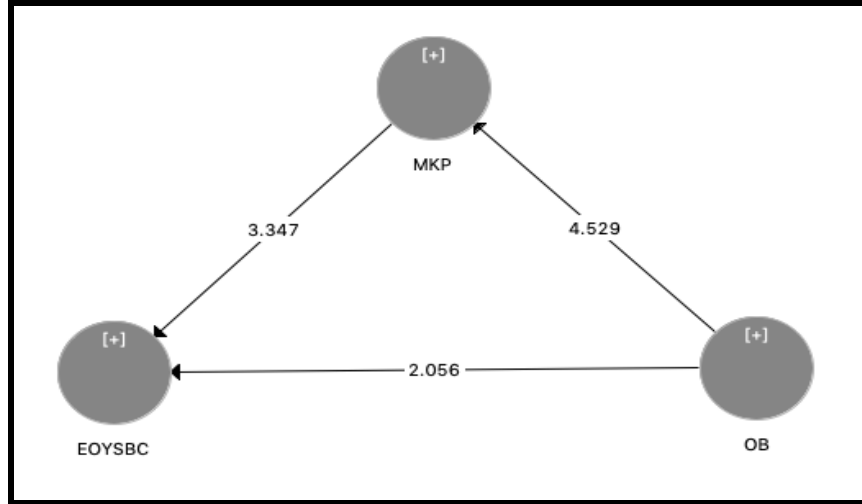
araştırma ölçüm modeli ve değişkenlerin alt boyutlarına dair ilişki durumlarının analizinde kullanılabilir düzeyde geçerli-güvenilir ve uyumlu düzeyde olduğu (Hair ve Ark., 2017) savunulabilir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma Araştırmanın bu kısmında ulaşılan bulgular ilgili araştırma alt problemlerinden her birinin birer alt başlık olarak kullanılması yoluyla Şekil 5 ve Şekil 6'da paylaşılmıştır.

1. Öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasında bir ilişki var mıdır?

Öğretmen adaylarının yaşadıkları mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığına dair, katılımcılardan elde edilen verilerin analizi sonrasında ulaşılan sonuçlar Şekil 1'de paylaşıldığı gibidir.

Şekil 1. Öğretmen Adaylarının Yaşadıkları Mesleki Karar Pişmanlığı (MKP), Okula Bağlanma (OB) ve Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkma (EOYSBC) Eğilimleri Arasındaki İlişki

Şekil 1 yakından incelendiğinde öğretmen adaylarının eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimlerinin hem okula bağlanma düzeyleri hem de mesleki karar pişmanlıkları ile anlamlı olacak şekilde birtakım doğrudan ve dolaylı ilişkiler ortaya koyduğu söylenebilir ($p < .05$). Buna göre araştırma ön tahmin modeli üzerinde ilk olarak Bootstrapping analizi yapılmış ve bu analiz sonrası ulaşılan "Path Coefficients" değerlerine ilişkin t-test puanlarının hangilerinin %5 hata payı oranıyla (>1.96) anlamlı olup olmadığı kontrol edilmeye çalışılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Yapısal modele ait path coefficients t-istatistik değerleri

İlişki Durumu	β	\bar{x}	ss	t
Meslekikararpişmanlığı->eğitimöğretimyaşantılarında stresle başa çıkma	-.36	-.38	.11	3.35**
okulabağlanma->eğitimöğretimyaşantılarında stresle başa çıkma	.26	.27	.13	2.06*
okulabağlanma->meslekikararpişmanlığı	-.44	-.47	.10	4.53**
okulabağlanma->meslekikararpişmanlığı->eğitimöğretimyaşantılarında stresle başa çıkma	.16	.18	.07	2.38*

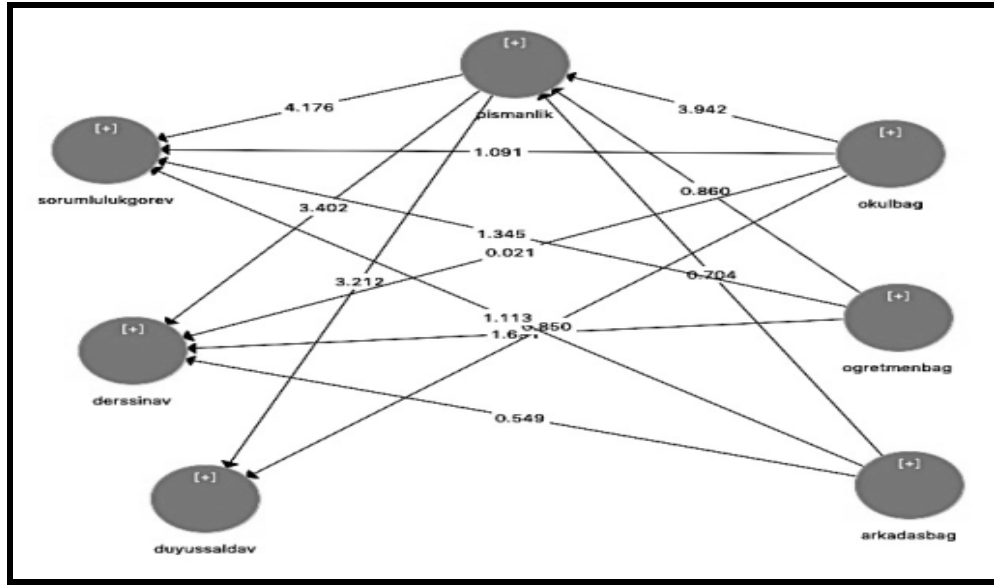
* $p < .05$; ** $p < .001$

Tablo 3'e göre öğretmen adaylarının yaşadıkları mesleki karar pişmanlığı ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasında manidar ancak negatif yönlü bir ilişki vardır ($\beta = -.36$; $t = 3.35$; $p < .001$). Yani mesleki karar pişmanlığı fazla olan katılımcıların eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmaya yönelik eğilimleri azalmaktadır. Aynı şekilde okula bağlanma ile mesleki karar pişmanlığı arasında da manidar fakat negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($R^2 = .20$; $\beta = -.44$; $t = 4.53$; $p < .001$). Başka bir deyişle okula bağlanma düzeyi yüksek olduğunda mesleki karar pişmanlığı azalma eğilimine girmektedir. Diğer yandan okula bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma arasında ise pozitif yönlü

ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($R^2=.28$; $\beta=.26$; $t=2.06$; $p<.05$). Bu bağlamda öğretmen adaylarında okula bağlanma düzeyindeki artışın eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimlerini de aynı oranda artırabileceği ifade edilebilir. Ek olarak okula bağlanmanın öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı üzerinden eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışı üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu görülmektedir ($\beta=.16$; $t=2.38$; $p<.05$). Burdan yola çıkarak öğretmen adaylarında okula bağlanma düzeyindeki artışın mesleki karar pişmanlıklarını azalttığı ve böylece öğretmen adaylarının eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma davranışlarını sergileme olasılıklarını pozitif yönde bir ilişki ile dolaylı şekilde artırdığı söylenebilir.

2. Mesleki karar pişmanlığı ile okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın alt bileşenleri arasındaki ilişki nedir?

Öğretmen adaylarının mesleki karar pişmanlıklarının okula bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın alt boyutlarıyla arasındaki ilişkiye dair yapılan PLS-SEM analizi sonuçları Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 2. Öğretmen Adaylarının Mesleki Karar Pişmanlıklarının Okula Bağlanma ile Eğitim-Öğretim Yaşantılarında Stresle Başa Çıkmanın Alt Bileşenleri Arasındaki İlişki

Şekil 2'de görüldüğü üzere öğretmen adaylarının tek bileşenli olan mesleki karar pişmanlığına dair puanları, okula bağlanmanın alt bileşenleri olan okula bağlanma, öğretmene bağlanma ve arkadaşla bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın alt bileşenleri olan ders çalışma-sınava hazırlanma, duyuşsal-davranışsal boyut ve sorumluluk-görev arasında doğrudan ve dolaylı bir takım ilişkilerin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki durumlarının anlamlı olup olmadıklarını daha iyi anlamak adına ise Tablo 4'ü incelemekte yarar vardır.

Tablo 4. Araştırmanın ikinci problemine ait yapısal model sınavına dair ulaşılan nihai doğrudan ilişki değerleri

İlişki Durumu	β	\bar{x}	ss	t
arkadasbag -> derssinav	.08	.11	.15	.55

arkadasbag -> pismanlik	.08	.07	.12	.72
arkadasbag -> sorumlulukgorev	.16	.18	.14	1.13
ogretmenbag -> derssinav	.22	.23	.13	1.71
ogretmenbag -> pismanlik	- .10	-.11	.12	.86
ogretmenbag -> sorumlulukgorev	.18	.19	.13	1.37
okulbag -> derssinav	- .01	-.03	.15	.02
okulbag -> duyussaldav	- .12	-.12	.14	.84
okulbag -> pismanlik	- .45	-.45	.11	4.08**
okulbag -> sorumlulukgorev	- .16	-.17	.15	1.10
pismanlik -> derssinav	- .39	-.40	.11	3.40*
pismanlik -> duyussaldav	- .36	-.38	.11	3.24*
pismanlik -> sorumlulukgorev	- .44	-.45	.10	4.29**

*p<.05; **p<.001

Tablo 4 yakından incelendiğinde öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı ile okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğiliminin alt bilşenleri arasında sadece dört doğrudan ilişkinin istatistiki açıdan anlamlı/manidar farklılık yarattığı ancak diğer ilişki durumlarının anlamlı/manidar olmadıkları görülmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının okula bağlanma düzeyleri ile mesleki karar pişmanlıkları arasında negatif yönlü ve doğrudan manidar bir ilişki vardır ($R^2=.24$; $\beta=-.45$; $t=4.38$; $p<.001$). Yani okula bağlanma düzeyi artışı mesleki karar pişmanlığında da aynı oranda bir azalmaya yol açmaktadır. Benzer şekilde mesleki karar pişmanlığı ile öğretmen adaylarının ders çalışma sınava hazırlanma ($R^2=.29$; $\beta=-.39$; $t=3.40$; $p<.05$) ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmanın duyusal davranışsal boyutu ($R^2=.10$; $\beta=-.36$; $t=3.24$; $p<.05$) arasında anlamlı; sorumluluk görev eğilimleri arasında ise manidar ($R^2=.26$; $\beta=-.44$; $t=4.29$; $p<.001$) bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ancak burada öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı ile okula bağlanma ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğiliminin alt bilşenleri arasındaki dolaylı ilişki durumlarını da incelemekte yarar vardır. Bu dolaylı ilişki durumlarını Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmanın ikinci problemine ait yapısal model sınamasına dair ulaşılan nihai dolaylı ilişki değerleri

İlişki Durumu	β	\bar{x}	ss	t
arkadasbag -> pismanlik -> derssinav	-.03	-.03	.05	.68

ogretmenbag -> pismanlik -> derssinav	.04	.05	.05	.77
okulbag -> pismanlik -> derssinav	.18	.18	.07	2.45*
arkadasbag -> pismanlik -> duyussaldav	-.03	-.03	.05	.66
ogretmenbag -> pismanlik -> duyussaldav	.04	.04	.05	.76
okulbag -> pismanlik -> duyussaldav	.17	.17	.07	2.33*
arkadasbag -> pismanlik -> sorumlulukgorev	-.04	-.03	.05	.70
ogretmenbag -> pismanlik -> sorumlulukgorev	.04	.05	.06	.81
okulbag -> pismanlik -> sorumlulukgorev	.20	.20	.07	2.65*

*p<.05

Tablo 5'e göre öğretmen adaylarının okula bağlanma ölçeğinin sadece okula bağlanma alt bileşeni ile mesleki karar pişmanlığının ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmaya ait alt bileşenler arasında dolaylı ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu diğer bileşenler arasında herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmadığı ifade edilebilir. Burada ilk olarak, okula bağlanmanın mesleki karar pişmanlığı üzerinden öğretmen adaylarının eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmada sergiledikleri ders çalışma ve sınava hazırlanma davranışlarını pozitif yönde bir ilişki ile açıkladığı ortaya çıkmaktadır ($\beta=.18$; $t=2.45$; $p<.05$). Sonrasında ise benzer bir ilişkinin duyuşsal davranışsal boyut ($\beta=.17$; $t=2.33$; $p<.05$) ile sorumluluk görev ($\beta=.20$; $t=2.65$; $p<.05$) davranışları sergileme alt bileşenlerinde de olduğu gözlenebilir. Başka bir ifadeyle öğretmen adaylarında okula bağlanma düzeyinin yüksek olması veya artması mesleki karar pişmanlıklarını etkileyeceğinden bunun nihai bir çıktısı olarak eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmaya yönelik; ders çalışma sınavlara hazırlanma, duyuşsal davranışsal ve sorumluluk görev davranışlarını sergileme istekliliklerinin de artmasını sağlayabilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversite tercihi sonrası kayıt yaptırdıkları bölüme gelen 1. sınıf üniversite öğrencileri kimi zaman yanlış yaptıkları kimi zamansa doğru bir seçim yapıp yapmadıkları konusunda bir açmazda girebilmektedirler. Özellikle eğitim fakültesindeki bölümlerine yeni gelen 1. sınıf öğretmen adaylarında vermiş oldukları mesleki karar konusunda zaman zaman duydukları pişmanlık onların okula bağlanma ve bundan sonraki eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkmaya yönelik dirençlerini zayıflata bilmektedir. Nitekim öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimi arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma sonucunda ulaşılan doğrudan sonuçlara göre; öğretmen adaylarının mesleki karar pişmanlıkları ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ve okula bağlanma düzeyleri arasında manidar ve negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu ortaya çıkmıştır. Yani öğretmen adaylarının vermiş oldukları mesleki karardan dolayı pişmanlık duyuyor olma düzeyleri arttıkça okula bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimleri azalmaktadır. Bu sonuç alanyazındaki birçok çalışmanın (Andersen, Rønningen ve Løhre, 2019; Gustems-Carnicer ve Diğ., 2019; Gutiérrez ve Tomás, 2019; Hodgkinson, 1998; Li, Hou ve Jia, 2015; Madsen, Mihalits ve Tateo, 2019; Tatar ve Oktay, 2006) sonuçlarını da büyük oranda destekler niteliktedir. Ancak öğretmen adaylarının okula bağlanma düzeyleri ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır. Başka bir deyişle öğretmen adaylarının okula bağlanma düzeyleri arttıkça eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimleri de aynı oranda artabilir. Bu bağlamda okula bağlanma düzeylerini arttırmaya dönük her eylemin onların yaşadıkları eğitim-öğretim stresiyle baş etmeye yönelik bağımsızlıklarını kuvvetlendirecek önemli bir adım olma durumu vardır.

Araştırmanın önemli sonuçları arasında yer alan dolaylı bir sonucu ise öğretmen adaylarında okula bağlanma düzeyinin mesleki karar pişmanlığı üzerinden eğitim-öğretim yaşantılarında stresle baş etme durumunu anlamlı ve pozitif yönde etkilemekte olduğudur. Bu anlamda okula bağlanma düzeyi yüksek olan bir öğretmen adayının bu doğrultuda azalan mesleki karar pişmanlığı üzerinden eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma mukavemetini artırabileceği ifade edilebilir. Bu anlamda alacağı her türden ailevi ve sosyal destek, birazda idealist bir yaklaşımla ele alındığında, öğretmen adayını belki de geleceğin nitelikli öğretmeni olma yolunda cesaretlendirecektir.

Diğer taraftan öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle baş etmenin üç alt bileşeni (Ders çalışma sınava hazırlanma, Duyuşsal davranışsal boyut ve

Sorumluluk görev) arasında anlamlı ve negatif yönlü/manidar bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla öğretmen adaylarının duyacakları mesleki karar pişmanlığının yüksek düzeyde olmasının; adayın eğitim fakültesinde almış olduğu derslere çalışma sınavlara hazırlanma stresi ile baş etme ve bu süreçte sergileyebileceği duyuşsal davranışsal baş etme stratejilerini anlamlı şekilde azaltarak eğitim-öğretim yaşantılarında stresle baş etme sürecini yavaşlatabileceği savunulabilir. Ulaşılan sonuçlar içerisinde ulaşılan en manidar sonuç ise; öğretmen adaylarındaki mesleki karar pişmanlığının özellikle sorumluluk görev bileşeni etrafında sergileyecekleri stresle baş etme davranışlarını azaltma yönündeki negatif ilişkidir. Yani mesleki karar pişmanlığı öğretmen adayının sorumluluk görev stresiyle baş etme yönündeki olası dirençlerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bununla birlikte öğretmen adaylarında okula bağlanma alt bileşeninin, mesleki karar pişmanlığı üzerinden eğitim-öğretim yaşantılarında stresle baş etmenin üç alt bileşenini de (Ders çalışma sınava hazırlanma, Duyuşsal davranışsal boyut ve Sorumluluk görev) anlamlı ve pozitif yönde etkilemiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani okula bağlanma düzeyinin yüksek olduğu durumlar mesleki karar pişmanlığını azaltma trendine sürükleyeceğinden; muhtemeldir ki, öğretmen adayının eğitim-öğretim ortamında yaşadığı ders çalışma sınava hazırlanma, duyuşsal davranışsal ve sorumluluk görev stresiyle karşı sergileyebileceği direnci artırabilir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarında mesleki karar pişmanlığı, okula bağlanma ile eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma eğilimi arasında birtakım anlamlı-manidar ilişkilerin olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre adayın okula bağlanma düzeyi ne kadar yüksek olursa mesleki karar pişmanlığının aynı oranda azalacağı ve böylece eğitim-öğretim yaşantılarında karşılaştığı stresle baş etme eğiliminin de yükseleceği savunulabilir. Tabi bu çalışmada örneklem sayısının azlığı, çalışmanın sadece üç anabilim dalında (Sosyal Bilgiler Öğretmenliği; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği) yürütülmüş olması, toplanan verilerin yalnızca ölçme araçlarına verilen yanıtların oluşturması ve katılımcıların veri toplama aracındaki soruları içtenlikle yanıtladıkları düşüncesi gibi birtakım sınırlılıklar olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çerçevede araştırmacılara yönelik yapılacak önemli bir öneri; bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlara ilişkin karma yöntemin kullanıldığı daha ileri düzey araştırmalar yapılabilir. Öğretmen adaylarında okula bağlanma, mesleki karar pişmanlığı ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma hakkında boylamsal araştırmalar yapılabilir. Ve okula bağlanma, mesleki karar pişmanlığı ve eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ve bu sürece etki ettiği düşünülen olası diğer değişkenler arasındaki ilişkiler yeniden daha büyük örneklem gruplarıyla sınanabilir. Eğitim yöneticileri, eğitim fakültelerinde önemli bir iç paydaş olarak öğretmen adayları için okula bağlanma durumlarını teşvik edici faaliyetler geliştirilmesine ağırlık verebilirler. Politika yürütücüler ise üniversite tercihi öncesinde öğrenciler için mesleki karar verme konusunda erken müdahale programları geliştirilmesine yönelik stratejileri benimseyebilirler.

KAYNAKÇA

- Aktaş, H. (2017). Genel ve imam-hatip ortaokul öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 12(27), 335-358.
- Altınsoy, F., & Özyer, K. K. (2018). Liseli ergenlerde okula aidiyet duygusu: Umutsuzluk ve yalnızlık ile ilişkileri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1751-1764.
- Altıntaş, S., & Sezer, Ö. (2017). Ortaokul öğrencilerinin okula bağlanmalarının incelenmesi. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 18(1), 83-97.
- Andersen, M., Rønningen, G. E., & Løhre, A. (2019). Listen to the voices of the students! The role of peers in academic and social school connectedness. *Nordisk Tidsskrift For Pedagogikk Og Kritik*, 5, 147-161.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsayı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Konya.
- Canbulat, T., Cipevizi, U., Kalfa, B., & Fahliogulları, E. (2017). Kesintili zorunlu eğitimden etkilenen ilkök öğrencilerinin okula bağlanma ve akademik öz yeterlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 105-123.
- Çengel, M., Totan, T. & Çöğmen, S. (2017). Okula bağlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1820-1837.
- Değirmenci, G. Y. & Mağden, D. (2017). Hafif düzeyde zihinsel engelli ergenlerde yaşam doyumu ve okula bağlanma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 31(2), 1-10.
- Demir, V., & Demir, A. (2018). Üniversite öğrencilerinde stres azaltmaya yönelik bir program: Bilinçli farkındalık. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, 9(17), 55-78.
- Demirci, N., Engin, A. O., Bakay, İ. & Yakut, Ö. (2013). Stres ve stresi ortaya çıkaran durumların öğrenci üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 288-296.
- Duy, B., & Yıldız, M. A. (2014). School attachment and loneliness in early adolescents with different bully status. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 173-188.
- Efiliti, E. & Çetin Özden, E. (2015). Polis meslek yüksekokulu öğrencilerinde algılanan stres düzeyi ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 458-476.
- Erdurcan, S. & Kırdök, O. (2017). Mesleki karar pişmanlığı ölçeği: Uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1140-1150.
- Ergin, E., Çevik, K., & Pakiş Çetin, S. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin algıladığı stres ve stresle baş etme davranışlarının incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15(1), 16-22.

- Erol, Y. C., & Turhan, M. (2018). The Relationship between parental involvement to education of students and student's engagement to school. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(5), 260-281. DOI: <https://doi.org/10.15345/ijoes.2018.05.017>
- Erzen, E., & Çikrikci, Ö. (2018). The Role of school attachment and parental social support in academic procrastination. *Teacher Education*, 7(1), 17-27.
- Fraenkel R. J. & Wallen E. N. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8thEdition). McGraw-Hill, New York.
- Gustems-Carnicer, J., Calderon, C., Batalla-Flores, A., & Esteban-Bara, F. (2019). Role of coping responses in the relationship between perceived stress and psychological well-being in a sample of Spanish educational teacher students. *Psychological Reports*, 122(2), 380-397.
- Gutiérrez, M., & Tomás, J. M. (2019). The role of perceived autonomy support in predicting university students' academic success mediated by academic self-efficacy and school engagement. *Educational Psychology*, 39(6), 729-748.
- Gümüş, A. E., & Kararımak, Ö. (2018). İstanbul'da bazı devlet liselerinde eğitim gören, travmaya ve stres yükleyici olaylara maruz kalan ergenlerin travmatik belirti şiddetinin karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(3), 261-270. DOI: 10.5505/kpd.2018.64326
- Hair, J., Hollingsworth, C. L., Randolph, A. B., & Chong, A. Y. L. (2017). An updated and expanded assessment of PLS-SEM in information systems research. *Industrial Management & Data Systems*, 117(3), 442-458.
- Halipoğlu, E & Radmard, S. (2015). İlk ve ortaokul yöneticilerinin stres kaynaklarının ve stres yönetimi stillerinin incelenmesi. *Electronic Journal of Education Sciences*, 4(7), 51-72.
- Hancıoğlu, Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları stres düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 130-149.
- Hodkinson, P. (1998). Career decision making and the transition from school to work. *Bourdieu and Education: Acts of Practical Theory*, 89-104.
- Kara, D. (2009). Eğitim-öğretim yaşantısında stres yaratan faktörler ve aile özelliklerine göre öğrencilerin stresle başa çıkma davranışlarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 255-263.
- Karababa, A., Oral, T., & Dilmaç, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinde okula bağlılığın yordanmasında algılanan sosyal destek ve değer rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 269-279. DOI: 10.16986/HUJE.2017028440
- Karasar, B., & Kapçı, G. E. (2016). Lise öğrencilerinde okula bağlanma ve akademik başarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 49(1), 21-42.
- Köse, A. (2019). Career decision regret as a predictor: Do teachers and administrators regret due to their career choice? *World Journal of Education*, 9(1), 38-55.
- Li, X., Hou, Z. J., & Jia, Y. (2015). The influence of social comparison on career decision-making: Vocational identity as a moderator and regret as a mediator. *Journal of Vocational Behavior*, 86, 10-19.
- Madsen, T., Mihalis, D. S., & Tateo, L. (2019). "Well now we have entered university and so on, but" autodiologue and circumvention strategies in reflections about being a university student. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 1-20.
- Oktar Ergür, D. (2016). İngilizce öğrencilerinin öz benlik saygısı ve akademik öz yeterlikleri ile stresli yaşam olaylarını yaşama sıklıkları arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 183-199.
- Oral, A., Çok, F. & Kutlu, Ö. (2005). Eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma düzeyini belirlemeye yönelik bir ölçek çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4(7), 109-127.
- Özbilen, F. M., Eranıl, A. K., & Özcan, M. (2018). Investigation of relationship between high school students' level of school attachment and aggression. *International Online Journal of Educational Sciences*, 10(2), 97-115.
- Özdemir, E. (2014). Tarama yöntemi. Dr. Senem Altan (Ed.) *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (ss. 77-97). Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, M. (2018). Eğitim bilimlerinde PLS-SEM yaklaşımının kullanılabilirliği ve bir uygulama. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(25), 5325-5337.
- Sağlam, A. & İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1235-1246.
- Saral, K. (2013). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin stresle başa çıkma tarzları eğitim-öğretim yaşantılarında stresle başa çıkma ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Savi, F. (2011). Çocuk ve ergenler için okula bağlanma ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 10(1), 80-90, 2011. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Şahan, B., & Duy, B. (2017). Okul tükenmişliği: Okula bağlanma, sosyal destek ve öz yeterliliğin yordayıcı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1249-1270.
- Tatar, E., & Oktay, M. (2006). Search, choice and persistence for higher education: A case study in Turkey. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 2(2), 115-129.
- Ueichi, H., Kuriyama, N., Saito, T., & Kusumi, T. (2012). Effects of the deliberate decision-making style on career decision-making processes and coping with regret after high school. *Psychologia*, 55(1), 28-44.
- Yavuz, H. Ç., & Kutlu, Ö. (2016). Ekonomik bakımdan dezavantajlı öğrencilerin akademik yılmazlık düzeylerinin bazı koruyucu faktörler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 1-19.
- Yıldırım, F., & Gürol, M. (2017). İlköğretim öğrencilerinin örtük programdan kaynaklanan stres algılarının belirlenmesi ölçeği. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 26-39.
- Yıldız, M. A., & Kutlu, M. (2015). Erinlerde okula bağlanmanın yordayıcısı olarak sosyal kaygı ve depresif belirtilerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 332-345.
- Yıldız, V. A. & Kılıç, D. (2018). The Evaluation of the students' school commitment according to the motivation levels of teachers and factors relating to teachers. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(3), 155-166.
- Yıldız, M. A. (2016). Serial multiple mediation of general belongingness and life satisfaction in the relationship between attachment and loneliness in adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(2), 553-578.
- <https://www.smartpls.com/documentation/learn-pls-sem-and-smartpls/pls-sem-compared-with-cbsem> (Erişim Tarihi: 21.09.2018)